

Alice în Țara Ideilor

ROGER-POL DROIT

Alice în Țara Ideilor

Cum să trăim?

Roman

Traducere din limba franceză și note de
Claudiu Constantinescu

TREI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DROIT, ROGER-POL

Alice în țara ideilor : cum să trăim? / Roger-Pol Droit ;

trad. din lb. franceză și note de Claudiu Constantinescu. -

București : Editura Trei, 2025

ISBN 978-606-40-2780-1

I. Constantinescu, Claudiu (trad. ; note)

1

Titlu original: ALICE AU PAYS DES IDÉES

Autor: Roger-Pol DROIT

Copyright © Éditions Albin Michel - Paris 2025

Copyright © Editura Trei, 2025

pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București

Tel.: +4 021 300 60 90 ;

Fax: +4 0372 25 20 20

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-2780-1

EDITORI: Silviu Dragomir

Magdalena Mărculescu

Vasile Dem. Zamfirescu

REDACTARE: Cezar Petrilă

DESIGN: Alexe Popescu

DESIGN ȘI ILUSTRAȚIE COPERTĂ: Andrei Gamaș

DIRECTOR PRODUCȚIE: Cristian Claudiu Coban

DTP: Mirela Voicu

CORECTURĂ: Dana Anghelescu

*Pentru Léonia,
pentru Arno,
nepoței mei,
atunci când vor putea călători împreună cu Alice*

Cuprins

Prolog. În care aflăm cum a început totul

1. În care Alice ajunge într-o altă țară și stă de vorbă
cu doi șoricei 13
2. În care vedem apărând un cangur cu tolba
plină de fișe 20
3. În care apare o Zână puternică 27
Jurnalul lui Alice 30

Partea întâi. În care Alice îi descoperă pe primii filosofi greci și modurile lor de a analiza ideile

4. Discursul Zânei Obiecție 35
5. La piață cu Socrate 37
6. Socrate la tribunal 52
7. În peștera lui Platon 58
8. Alice învață cum să călătorească 71
Jurnalul lui Alice 79
9. Lecția lui Aristotel 80
Jurnalul lui Alice 92
10. Alice o întâlnește pe Regina Albă 94

**Partea a doua. În care Alice explorează școlile de
înțelepciune din Antichitate pentru a învăța
cum să trăiască**

11. Diogene trăiește pe stradă 103
Jurnalul lui Alice 113
12. Calmul lui Epicur 115
Jurnalul lui Alice 123
13. La Marcus Aurelius, filosof și împărat 125
Jurnalul lui Alice 142
14. Rotonda Reginei Albe 144

**Partea a treia. În care Alice constată că grecii nu dețin
monopolul asupra ideilor**

15. În deșert, cu evreii 153
Jurnalul lui Alice 168
16. În India, pe malul Gangelui 170
Jurnalul lui Alice 186
17. Doctorul Buddha 188
Jurnalul lui Alice 203
18. În China, cu Confucius și Lao Zi 204
Jurnalul lui Alice 218
19. Furia care o cuprinde pe Alice în palatul Reginei
Albe 220
Jurnalul lui Alice 228

**Partea a patra. În care Alice află ce se schimbă în istorie
atunci când dominantă este ideea de Dumnezeu**

20. În naveta temporală 231
21. Asasinarea unei filosoafe, Hypatia,
în anul 415 era noastră 235

<i>Jurnalul lui Alice</i>	241	
22. Cum se ajunge de la credință la fanatism?	243	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	257	
23. În Islamul Luminilor.		
Avicenna, la Buhara, în anul 1000	258	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	264	
Partea a cincea. În care Alice înțelege cum au apărut ideile modernilor		
24. Lecția de umanism din „librăria” lui Montaigne, iunie 1585	269	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	277	
25. Lecție de realism politic la Machiavelli acasă, în decembrie 1513	279	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	288	
26. Științele triumfă și tehnologiile avansează	290	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	295	
27. Vizita-fulger la Descartes, în primăvara anului 1638	296	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	307	
28. În atelierul lui Spinoza, la Rijnsburg, în primăvara anului 1662	309	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	320	
Partea a șasea. În care Alice petrece și vede scânteind Luminile		
29. Egalitatea femeilor, la Louise Dupin. Chenonceau, primăvara anului 1746	325	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	332	
30. O conversație cu Voltaire	333	
<i>Jurnalul lui Alice</i>	337	

31. Un dans cu Rousseau	338
<i>Jurnalul lui Alice</i>	342
32. Întoarcerea la navetă	344
33. Un prânz acasă la Kant. Königsberg, 1790	348
<i>Jurnalul lui Alice</i>	356
34. Întoarcerea la Rotondă și întrezărirea sfârșitului călătoriei	358
Partea a șaptea. În care Alice înțelege încet-încet de ce epoca noastră și revoluțiile ei sunt entuziasmante și înfricoșătoare în același timp	
35. Ultimul curs al lui Hegel la Berlin, 1831	363
<i>Jurnalul lui Alice</i>	370
36. Un ceai cu Marx, la British Museum. Londra, 1858	371
<i>Jurnalul lui Alice</i>	380
37. Plimbare cu Nietzsche la Sils Maria, în vara anului 1887	381
<i>Jurnalul lui Alice</i>	391
38. O întrevvedere în cabinetul lui Freud. Viena, 1910	392
<i>Jurnalul lui Alice</i>	398
39. Nazism, comunism și alte -isme	400
40. Unde au dispărut înțelepții	408
Epilog. În care Alice găsește în sfârșit răspunsuri la întrebarea „cum să trăim?“, dar surprizele încă nu s-au terminat	
Jurnalul autorului	417
<i>Jurnalul lui Alice</i>	428
Mulțumiri	431

Prolog

ÎN CARE AFLĂM
CUM A ÎNCEPUT TOTUL

În care Alice ajunge într-o altă țară și stă de vorbă cu doi șoricei

În dimineața aceasta, Alice e singură acasă. Se luptă din greu să-și termine disertația. Îi plac compunerile. Descrierea unei călătorii, a unei aniversări sau a unei întâlniri sunt exerciții pe care de multă vreme le face cu plăcere. Acum însă, cum să se organizeze? E pentru prima oară când trebuie să compună un text argumentat, să cumpănească părțile pro și contra, să susțină niște idei. Nu știe cum să procedeze.

Mom s-a dus la cumpărături, nu e nimeni care s-o supravegheze, așa că Alice visează cu ochii deschiși, urmărește cu privirea o rază de soare, o păsăruică de pe peluză, se uită lung la pisica ei, Dina, care doarme pe canapea. „Ce liniștită e!” își zice în gând Alice. Parcă trăiește în altă lume, fără griji, fără războaie, fără temeri, fără întrebări.

De la o vreme, Alice are tot mai multe întrebări și neliniști. Se gândește întruna la viitorul planetei, la supraviețuirea umanității. De ce se războiesc oamenii? De ce distrug Pământul, animalele, viața? Ce s-ar putea face pentru a opri acest măcel? Cum să trăim cu toții, atât de diferiți unii de alții, fără a pustii această lume? E oare cu putință? Ce cale ar fi de urmat?

„Și ce-am să fac eu, se gândește Alice, cu mica mea existență? Ce meserie, ce oraș, ce iubiri, ce viitor mă așteaptă? Și

după ce busolă să mă ghidez?“ Uneori e însuflețită de o energie debordantă, se simte în stare să distrugă orice obstacol. În dimineața aceea, ca în multe alte dăți, frumoasa ei încredere a dispărut cu totul. Alice e cuprinsă de o senzație de copleșeală. Se simte pierdută, își caută niște repere ca să poată acționa.

Visul pe care l-a avut peste noapte o urmărește obsedant. Un vis din ăla care-ți dă o incredibilă impresie de realitate. Ascultă ce-i spune bunicul. Bătrânul, în visul ei, întinde mâna spre ea, șoptind:

— Vino, o să-ți arăt niște căi care te pot ajuta.

După care, își amintește ea, a vorbit multă vreme.

Îmi povestește, își zice în gând Alice, că oamenii reflectează de mii de ani la lucrurile care mă îngrijorează, că n-ar trebui să se considere că lumea s-ar afla într-o primejdie fără scăpare, fără soluții. Mai bine am încerca să vedem ce au zis, de-a lungul veacurilor, filosofii și înțelepții din întreaga lume, să le comparăm ideile, să le căutăm pe cele care ne-ar putea ajuta să aflăm cum să gândim și cum să trăim.

Mă avertizează că va fi o călătorie lungă, că uneori am să fiu descumpănită, dar că asta-i singura cale posibilă de a progresa. Am încredere în el, îl iubesc din toată inima. Dar nu înțeleg unde anume vrea să mă conducă.

Iar în momentul acela m-am trezit.

Alice își spune că nu-i decât un vis. Hotărât lucru, disertația asta o scoate din minți. Nu-i o zi tocmai bună pentru așa ceva. Mai bine ar ieși la aer curat, în grădină, cu smartphone-ul cel minunat pe care Mom i l-a făcut cadou săptămâna trecută, de ziua ei. În dimineața aceea, a trezit-o pe Alice strigând cât o ținea gura: „De astăzi, draga mea fiică, nu mai ești copil! Ai același păr blond, aceiași ochi albaștri, aceeași față gânditoare, dar chiar nu mai ești copil! Îți dai seama?“

Nu, Alice nu-și dă seama. Degeaba își privește picioarele, mâinile, genunchii, totul e ca de obicei. Când era mică, își imagina că, în ziua Z, totul avea să se schimbe. Trebuia să devină o persoană foarte diferită, mult mai mare. Dar nu se-ntâmpla nimic. În fiecare an, primea cadouri, prăjituri, răsfățuri. Toată lumea îi spunea că *s-a făcut* mare, dar ea avea în continuare aceeași față și aceleași gânduri. Așa încât, nu mai aștepta decât cadourile, prăjiturile și răsfățurile. Marea transformare din ziua aniversării era o iluzie.

De fapt, se întreabă Alice, la ce bun să devii adult? Adulții au tendința să strice tot, să distrugă tot. E suficient să te uiți la climă, la viața animalelor, la apa oceanelor. În plus, nici nu fac ceea ce spun. Declară că e indispensabil să ne schimbăm felul de a trăi, dar totul continuă ca mai înainte. Alice face tot ce-i stă în putință, nu lasă să curgă apa la duș, triază gunoiul, merge cu bicicleta, o pune pe Mom să evite ambalajele... Dar știe prea bine că asta nu-i de ajuns. Catastrofa se apropie, e convinsă de lucrul ăsta, la fel și prietenele ei. Cum să nu te-nfiori!?

Uneori își alungă neliniștile, își pune căștile pe urechi și dansează azvârlindu-și părul în toate direcțiile. În adâncul ei, i-ar plăcea să fie din nou copil și să caute iarăși pe sub gardul viu vizuina Iepurașului Alb, precum cealaltă Alice, a lui Lewis Carroll, care ajunge în *Țara Minunilor* și călătorește prin *Țara Oglinzilor*. Mom adoră aceste povești, citea câteva pagini din ele în fiecare seară. Pe Alice o cheamă Alice datorită acestei pasiuni.

În copilărie, era înnebunită după Iepurașul cel întârziat care se uită la ceas, după fetița care vrea să-l prindă, cade în vizuina lui și are parte de tot felul de întâlniri ciudate. Mama ei îi zicea întruna: „Tu ești Alice a mea cea minunată“. De multe ori, ca să se joace, se duceau să se uite sub tufele din gardul viu, poate li se arăta și lor vizuina. Alice spera, dar nu era prea convinsă.

Așa încât, în dimineața aceea i-a venit ideea de a se duce, ca odinioară, să vadă ce mai e cu faimoasa vizuină din fundul grădinii. Știe prea bine că aceasta nu există, căci de mult nu mai e o fetiță de opt ani. Dar nimic n-o oprește să se ducă în fundul grădinii.

Sub tufe, evident, niciun Iepuraș Alb nu se uită la ceas. Există însă o vizuină, una pe care Alice n-o mai văzuse până atunci. Una adevărată. O deschizătură largă, imensă, „pentru un iepure uriaș!” strigă Alice cu voce tare. Brusc, iat-o trasă, aspirată, sorbită înăuntru, luată pe sus de un suflu tăcut și foarte puternic.

Căderea îi e ușoară și înceată. Exact ca a lui Alice din copilăria ei, printr-un aer călduț și o beznă totală. Ciudată senzație, dar deloc neplăcută, odată ce te obișnuiești.

„Ce idee, să vin să mă uit!” își zice Alice în gând. În timpul căderii, care parcă nu se mai termină, se întoarce cu spatele în jos, face pluta ca la piscină, apoi își schimbă poziția. Își scoate smartphone-ul cel nou, a cărui lumină străpunge dintr-odată întunericul desăvârșit. Zero semnal, zero rețea!

Alice n-are altceva de făcut decât să se gândească. Nu crede în Țara Minunilor. Animale care vorbesc, prăjiturile pe care scrie „mănâncă-mă!”, schimbări de talie în toate sensurile, ba mai mare, ba mai mică — nimic din toate astea n-o mai distrează.

Căderea prin tunelul acela fără rețea telefonică începe să i se pară cam lungă. Se concentrează asupra tatuajului pe care și l-ar dori. A devenit o obsesie. Nici inorog, nici fluture, nici floare de lotus, nu-i stilul ei. Nu. Alice și-ar dori o frază pe care să și-o întipărească pe brațul drept, la îndoitura cotului. Niște cuvinte care să fie mereu cu ea. FRAZA care va putea s-o ajute să trăiască, să treacă prin cataclisme ce o amenință. Fraza care n-o va abandona niciodată, care-i va arăta direcția de urmat

și va căpăta un sens nou la fiecare nouă etapă. O frază care să-i fie busolă, barcă de salvare, scut. Dar și orizont, provocare, îndemn. Toate laolaltă. Asta își dorește ea. O idee care s-o consoleze în zilele cenușii, s-o lumineze noaptea, s-o tragă înspre stele, care s-o dojenească și s-o ierte, care să-i fie prietenă, una exigentă, mereu aproape, oriunde s-ar duce, orice ar face.

„Dar unde să găsesc o asemenea frază?” se întreabă Alice, căzând în continuare, afundându-se tot mai adânc înspre centrul pământului. „Sunt absolut sigură că există, dar unde s-o caut?”

Deodată, aterizează încetișor pe un strat molatic de frunze moarte. Constată că a ieșit din întuneric. În jur e o lumină blândă, ca o ceață aurie. Unde-o fi oare?

— Bine-ai venit! se aude o voce mică și pițigăiată.

— Bine-ai venit! repetă o voce asemănătoare.

Alice nu vede cine-i vorbește.

— Mulțumesc frumos! răspunde ea, politicoasă. Cu cine am onoarea să stau de vorbă?

Își amintește că în Țara Minunilor există regine capabile să se înfurie îngrozitor. Decide să fie respectuoasă, căci nu se știe niciodată.

— Hei! Suntem aici, la picioarele tale!

Alice se uită, nu vede nimic, se concentrează, insistă... iar în cele din urmă distinge, între propriile-i încălțări, două siluete care dau din mâini. Doi șoricei microscopici și rozalii. Absurd, își spune ea în gând, dar nu îngrijorător.

— Gata, zice Alice, vă văd! Cine sunteți voi?

— Cine suntem? Șoriceii tăi! răspund în cor cele două voci pițigăiate, ca și cum Alice ar fi pus o întrebare tâmpită.

— Mie mi se spune Șoricelul Nebun, dar s-ar putea să fiu cel mai înțelept, zice vocea cea mai pițigăiată.

— Mie mi se spune Șoricelul Înțelept, dar s-ar putea să fiu cel mai nebun, spune cealaltă voce.

Și pe dată încep să cânte o melodie pe care Alice o mai auzise cândva: „Suntem două surori gemene, născute în zodia Gemenilor, sol-la-mi-re, re-mi-fa-sol-sol-re-do...”^{*}

Uluită, Alice se gândește la pisica ei, Dina, care s-ar supăra foarte tare pe ea dacă ar ști că stă să asculte cum cântă doi șoricei.

— Unde suntem? Spuneți-mi și mie! le mai cere Alice.

În loc de răspuns, aude un hohot de râs. Presupune că-i un hohot de râs, fiindcă n-a mai auzit niciodată izbucnind în râs niște șoricei minusculi și rozalii, darămite în același timp.

— Unde suntem? Păi, AICI! Unde să fim? zice Înțeleptul.

— Nu putem fi decât AICI! Și nici dumneata nu ești altundeva! zice Nebunul.

Alice începe să-și piardă răbdarea.

— Știu și eu că suntem aici! Dar vreau să-mi spuneți ce loc e asta, ce se întâmplă aici, în ce fel de ținut am ajuns... Ce-i așa complicat?

— Păi, e, mărită domnișoară, e complicat să știi unde ești, zice unul dintre șoricei.

— Niciodată nu e simplu să înțelegi unde te afli, zice celălalt.

— Suntem... în Țara Ideilor! În Țara Ideilor! În Țara Ideilor! urlă șoriceii ținându-și jurul încălțărilor lui Alice.

— Și ce se întâmplă în această țară?

Întrebarea lui Alice îi amuțește pe cei doi. Câteva clipe, rămân ca împietriți. Niciun gest, nicio vorbă.

— Iertare, zice Șoricelul Înțelept, rupând tăcerea, dar întrebarea ta, domnișoară, m-a lăsat fără cuvinte! Pentru că, vezi

^{*} Versuri din *Cântecul gemenelor*, din filmul muzical *Domnișoarele din Rochefort*.

dumneata, în Țara Ideilor se întâmplă TOTUL. De exemplu, dacă îți place de o persoană, asta-i din pricina ideii pe care o ai despre ea. Dacă vrei să fii fericită, asta-i din cauza ideii pe care o ai despre fericire. Dacă nu vrei să stai într-o casă bântuită, asta-i din cauza ideii pe care o ai despre fantome. Dacă ți-e teamă că Pământul o să ajungă de nelocuit, asta-i din cauza ideii pe care o ai despre viitor... Tot ce îți place sau nu-ți place, tot ce urăști sau dorești, tot ce știi deja, tot ce mai ai de învățat, TOTUL ține de ideile din capul tău, din capetele altora, din cărți, din reviste, din discuții...

— Ce chestie, îl întrerupe Alice, niciodată nu m-am gândit că ideile sunt atât de importante... Am învățat că unele sunt bune, altele sunt rele, unele sunt adevărate, altele sunt false, dar, în fond și la urma urmei, nu prea știu despre ce-i vorba. Am auzit vorbindu-se despre idei de cadouri, idei de-a gata, idei de copii și idei de oameni mari, idei de rețete, idei de distracție, idei de coafură, idei de vacanță. M-am jucat de-a ghicitul, iar când n-aveam nicio idee în privința răspunsului, ziceam că mi-a mâncat limba pi...

În ultima clipă, Alice își amintește că stă de vorbă cu niște șorice!

Șoriceii se uită la ea schițând un zâmbet ironic, dar și înduioșat în același timp.

— Știi mai multe decât crezi, spune Înțeleptul, dar n-ai stat să te gândești. Când visezi să fii liberă, asta-i din cauza ideii pe care o ai despre libertate. Din fragedă copilărie, de fiecare dată când strigi „Nu-i drept!” (ai strigat asta de mii de ori, și-ai s-o mai faci adesea) e din cauza ideii pe care o ai despre dreptate. Când te gândești la propriul viitor, la ce-o să faci mai târziu, la viața ta de adult, e și din pricina ideii de timp, ideii de viitor, ideii de prevedere pe care le ai. Ai o mulțime de idei, care îți ghidează viața. Și toate sunt aici, în această țară.

În care vedem apărând un cangur cu tolba plină de fișe

Șoricelul Nebun se învârte în jurul cozii, vizibil surescitat.

— Mare atenție! zice el, nu trebuie uitat că o mulțime de idei despre lucruri care *nu există* sunt și ele foarte utile! Ai ideea de libertate a tuturor făpturilor vii, când de fapt multe animale trăiesc în lanțuri, iar mulți oameni în sclavie. Ai ideea de egalitate a femeilor și bărbaților, dar, în realitate, o mulțime de femei sunt menținute într-o situație de inferioritate. Eu, Șoricelul Nebun, am ideea unei lumi în care violența va fi dispărut, la fel și războaiele și nenorocirile, precum și foametea și sărăcia. Știi prea bine că nu există așa ceva, deocamdată, dar ideea asta te face să trăiești și te ajută să acționezi.

Și Șoricelul Nebun începe să danseze fredonând: „Cei care caută imposibilul îmi plac“.

— Uite o frază frumoasă! murmură Alice. Trebuie s-o rețin... Am s-o pun în telefon, pe lista de fraze interesante, pentru tatuaj...

— Dacă-mi pot permite, asta-i a lui Goethe, din *Faust*, partea a doua, actul II, scena intitulată „Pe Peneios în jos“*, șoptește în spatele ei o voce gravă și caldă pe care n-o cunoaște.

* J.W. von Goethe, *Faust (Opere 4)*, traducere, introducere, tabel cronologic, note și comentarii de Ștefan Aug. Doinaș, Univers, București, 1982, p. 258.